

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

Reykjavík, 3. október 2023

Umsögn Landverndar um breytingar á lögum vegna fjárlaga sem og um fjárlög, 2. mál

Landvernd hefur kynnt sér hluta ofangreinds máls og hluta fjárlaga fyrir 2024 og gerir eftirtaldar athugasemdir sem þó eru ekki tæmandi.

Hækkun fiskeldisgjalds

Landvernd styður heilshugar hækkun á fiskeldisgjaldi skv. 30. gr. frumvarpsins en telur hækkunina vera lágmarkshækkun þó samtökin hafi skilning á því að erfitt gæti reynst að hækka gjaldið mikið í einu skrefi. Landvernd hvetur efnahags- og viðskiptanefnd til þess að beina því til ríkisstjórnar að hækka gjaldið aftur árið 2025 og 2026. Á þessu ári hafa komið í ljós mjög alvarlegir breistir á eftirliti og starfsemi fyrirtækja í fiskeldi, m.a. í skýrslu ríkisendurskoðanda¹ frá í febrúar sem og nú í haust þegar sögulega mikil laxalús mælist² með tilheyrandi eitrunum³ og viðamikil ganga eldislaxa í laxveiðár hefur verið staðfest, mögulega vegna brota sjókvíaeldisfyrirtækja á lögum um fiskeldi⁴. Stjórnvöld verða að bregðast hratt við bágborinni stjórnslu í fiskeldi og til þess þarf fjármagn sem eðlilegt er að komi frá greininni sjálfri.

Þá telur Landvernd eðlilegt að hækka einnig fiskeldisgjald í b og c lið 2. mgr. 2. gr. fiskeldislaga 89/2019 þrátt fyrir að heimsmarkaðsverð á eldislaxi sé nú hátt. Ef til hruns á heimsmarkaðsverði á eldislaxi kemur er erfitt að hækka lægri prósentutölurnar í stórum stökkum og því betra að gera það nú þegar. Því leggur stjórn Landverndar til að 30. grein orðist svo:

„Í stað „3,5%“ í a-lið 2. mgr. 2. gr. laganna kemur: 5%
Í stað „2%“ í b-lið 2. mgr. 2. gr. laganna kemur: 3,5%
Í stað „0,5%“ í a-lið 2. mgr. 2. gr. laganna kemur: 2%“

Ef verður af hækkun í fiskeldissjóð úr 259 millj í 448 millj eins og fram kemur í fjárlagafrumvarpinu má alls ekki víkja frá þeirri hækkun á fiskeldisgjaldi sem boðuð er í ofangreindu máli. Þá er rétt að benda á

---

¹ [Frekara sjókvíaeldi á Íslandi verði bannað - Landvernd](#)

² [Mælaborð fiskeldis | Matvælastofnun \(mast.is\)](#)

³ [fundargerð-mast_fisksjukdomanefnd_20230904.pdf](#)

⁴ [Beiðni um opinbera rannsókn vegna meintra brota gegn lögum um fiskeldi | Matvælastofnun \(mast.is\)](#)

skýrslu ríkisendurskoðunar aftur þar sem eftirlitsstofnanir hafa þurft að sækja um í sjóði sjókváialeidisins til þess að sinna eðlilegu eftirliti, vöktun og rannsóknum á greininni.

Orkusjóður

Stjórn Landverndar telur að efnahags- og viðskiptanefnd verði að taka til alvarlegrar skoðunar þá fjármuni sem fyrirhugað er að veita í Orkusjóð, eða um 8,64 milljörðum á næsta ári⁵. Sjóðurinn yrði við það langstærsti samkeppnissjóður sem íslenska ríkið fjármagnar en án þeirrar faglegu umgjarðar sem nauðsynleg er í kringum úthlutun á svo miklu fjármagni. Sem dæmi þá úthlutar Rannsóknarsjóður Rannís um 3,5 milljörðum árlega⁶ þar sem mjög sérhæfð fagráð fara yfir allar umsóknir og hæstu styrkir nema um 60 milljónum króna. Tækniþróunarsjóður Rannís úthlutar einnig um 3 milljörðum árlega⁷ og enginn styrkur nemur meira en 30 milljónum króna. Þar eru einnig sérhæfð fagráð sem fara yfir úthlutanir. Hæstu styrkir úr Orkusjóði voru á þessu ári yfir 100 milljónir.

Í samanburði við Orkusjóð er Loftslagssjóður mun faglegri og gagnsæri. Þar eru birtar stuttar lýsingar á þeim verkefnum sem fá styrki, fagráð metur umsóknir og leiðbeiningar til þess eru opinberar á netinu. Upphæðir sem þessir sjóðir hafa yfir að ráða eru hins vegar alls ekki sambærilegar, tæpur milljarður hjá Orkusjóði (og 8,6 milljarðar eftir hækkun) en einungis um 100 milljónir hjá Loftslagssjóði⁸. Þá eru markmið Orkusjóðs óskýr, gagnsæi lítið og fagleg umgjörð veik. Þá eru engin skilyrði um fagþekkingu hjá stjórn sjóðsins og hvorki háskólasamfélagið né umhverfisverndarsamtök fá að tilnefna fulltrúa í hana. Auk þess eru engar kröfur á þau fyrirtæki sem njóta styrkjana um sjálfbærni, samfélagslega ábyrgð eða samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda.

Að mati Landverndar er varhugavert að ráðstafa svo miklu af opinberu fé inn í samkeppnissjóð á Íslandi sem hvorki hefur faglega umgjörð né gagnsætt ferli við vinnslu umsókna. Efnahags- og viðskiptanefnd Alþingis er því hvött til þess að fallast ekki á svo umfangsmikla stækkun á Orkusjóði án þess að farið verði í gagnagerar endurbætur á umsýslu, stjórn, markmiðum og ferlum sjóðsins.

Endurgreiðslur vegna rannsókna og þróunarverkefna/styrkir til nýsköpunarfyrirtækja

Þá vekur athygli að endurgreiðslur til fyrirtækja vegna rannsókna og þróunarstarfsemi vex ár frá ári, var 5,4 milljarðar árið 2020 en er í núverandi fjárlagafrumvarpi 15 milljarðar. Þar sem markmið í loftslagsmálum og sjálfbærni þurfa að vera hluti af allri fjárhagslegri ákvarðanatöku stjórnvalda skýtur

---

⁵ Fylgirit með frumvarpi til fjárlaga (stjornarradid.is) bls. 63

⁶ Rannsoknasjodur-2023-uthlutun-styrkja-til-nyrra-verkefna.pdf (rannis.is)

⁷ [Haustúthlutun Tækniþróunarsjóðs](http://Haustuthlutun-Taekniþrounarsoods) | [Tækniþróunarsjóður](http://Taekniþrounarsoodur) | [Rannsóknamiðstöð Íslands](http://Rannsoknamiostod_Islands) (rannis.is)
[Vorúthlutun Tækniþróunarsjóðs 2023](http://Voruthlutun-Taekniþrounarsoods-2023) | [Tækniþróunarsjóður](http://Taekniþrounarsoodur) | [Rannsóknamiðstöð Íslands](http://Rannsoknamiostod_Islands) (rannis.is)

⁸ [Úthlutun úr Loftslagssjóði 2022](http://Uthlutun-ur-Loftslagssjodi-2022) | [Fréttir](http://Frettir) | [Rannsóknamiðstöð Íslands](http://Rannsoknamiostod_Islands) (rannis.is)

skökku við að styrkir til nýsköpunarfyrirtækja eru lítt háð eftirliti, skortur er á mati á vægi aðgerðanna og eftirliti með því að fyrirtækin stundi raunverulega nýsköpun. Eðlilegast væri að endurgreiðsla á vsk fyrir rannsóknir og nýsköpun hjá fyrirtækjum fari í gegnum samkeppnissjóð þar sem gagnsæi og faglegar kröfur ríkja.

Lokaorð

Fyrirhuguð aukning á styrkjum úr ríkissjóði til einkaaðila frá árinu 2020 bara í gegnum styrki til nýsköpunarfyrirtækja og orkusjóð er 18 milljarðar, úr 5,6 milljörðum í 23,6 milljarða til ársins 2024. Efnahags- og viðskiptanefnd Alþingis er hvött til að láta skoða styrki úr ríkissjóði til einkafyrirtækja með það í huga að gerðar verði skýrar kröfur um kolefnisbókhald fyrirtækja sem njóta hárra styrkja, að verkefnin sem fá styrki stuðli að sjálfbærni og séu í takt við heimsmarkmið Sp sem og að eftirlit og eftirfylgni sé með því að fyrirtækin stundi raunverulega nýsköpun eða samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda og að styrkhæf starfsemi þeirra stuðli að sjálfbærni. Stjórn Landvernd bendir á að í gegnum úthlutanir á opinberu fé til einkaaðila verður ríkið að grípa tækifærið og gera skýrar kröfur um sjálfbærni og samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda.

*Virðingarfyllst,
f.h. stjórnar Landverndar*

Auður Önnu Magnúsdóttir, framkvæmdastjóri